

УДК 811.134.2'367.335'371-115:82-1/-9"19"
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.12.29>

**ЛІНГВОПРАГМАТИКА ТА ПОЛІФОНІЯ ФОРМ СУБ'ЄКТИВНОГО СПОСОБУ
ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В ПІДРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ СПОСОБУ ДІЇ ТА ПОРІВНЯННЯ
(НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХХ СТОЛІТТЯ)**

**THE LINGUOPRAGMATICS AND POLYPHONY OF THE SPANISH SUBJUNCTIVE
MOOD FORMS IN SUBORDINATE MANNER AND COMPARATIVE CLAUSES
(ON THE MATERIAL OF THE BELLES-LETTRES OF THE XXTH CENTURY)**

Кабов А.В.,

orcid.org/0000-0002-7218-3577

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри французької філології

факультету іноземних мов

Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті представлено лінгвопрагматику та поліфонію суб'єктивного способу іспанської мови в підрядних реченнях способу дії та порівняння. Розглянуто попередні наукові розвідки щодо дослідження підрядних обставинних речень іспанської мови та ролі, яку відіграє в них суб'єктивний спосіб. Виявлено, що аналіз застосування суб'єктивного способу в підрядних реченнях способу дії та порівняння не знайшов свого відображення в найновіших працях мовознавців. На основі теорії М.Л. Донер проаналізовано поліфонічний потенціал суб'єктивного способу в сучасному іспаномовному художньому дискурсі. Встановлено, що найчастотнішими селекторами прихильної або неприхильної точок зору є дієслова головних речень, заперечні частки, сполучники, іменники, прислівники. Виявлено, що суб'єктивний спосіб в іспанській мові є категорією психолінгвістичною. Використовуючи суб'єктивний спосіб, мовець не є категоричним у своєму висловленні, передає своє ставлення до події. Навіть за наявності певного семантичного спрямування існує змога переконати мовця у його вірогідній неправоті. Зроблено припущення, що це може пояснюватися високим ступенем емоційності, психологізму, семантичною нюансацією іспанського мовлення та характеру.

Зауважено, що дійсний та суб'єктивний способи іспанської мови є семантично взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими, оскільки за відсутності суб'єктивного способу речення втрачає альтернативу вибору змістового спрямування. Дійсний спосіб вказує лише на єдиний, незмінний перебіг подій. Суб'єктивний спосіб скеровує адресата повідомлення на пошук відповідного слова-селектора, яке дасть йому вичерпну інформацію про мету та значення висловлення. Адресат на підсвідомому рівні звертає увагу на дієслово головного речення і на граматичні елементи, що оточують його.

Ключові слова: суб'єктивний спосіб, іспанська мова, лінгвопрагматика, поліфонія, селектор точки зору, художній дискурс.

The article highlights the linguopragmatics and polyphony of the spanish subjunctive mood in subordinate manner and comparative clauses. There is an analysis of the previous scientific researches concerning the role of subjunctive mood in spanish subordinate adverb clauses. The lack of the analysis of the use of the subjunctive mood in subordinate manner and comparative clauses was found out in the recent linguistic researches. The polyphonic potential of spanish subjunctive mood in the contemporary belles-lettres discourse has been analysed by means of the theory of M.L. Donaire. It was pointed out the following most frequent selectors of the favourable and unfavourable points of view: main clause verbs, negative particles, conjunctions, nouns and adverbs. It was found out that the spanish subjunctive mood belongs to

the psycholinguistics categories. By means of the subjunctive mood the speaker doesn't express the categorical statement but expresses his attitude towards the event. Even if there is a strict sense in the utterance there is a possibility to convince the speaker of his probable wrongfulness. It was supposed that it can be explained by the high emotional, psychological degree of the spanish language and character and by its semantic nuances.

It was pointed out that the spanish indicative and subjunctive moods are semantically interconnected and complementary elements because in case of the absence of the subjunctive mood form the sentence loses its alternative semantics. The indicative mood shows the unique and unchangeable progress of events. The subjunctive mood pushes the addressee of the message to look for a relevant word selector which will give him the exhaustive information about the aim and the sense of the utterance. The addressee notes unconsciously the main clause verb and its surrounding grammatical elements.

Key words: subjunctive mood, spanish language, linguopragmatics, polyphony, selector of the point of view, belles-lettres discourse.

Постановка проблеми. Дослідження лінгвопрагматики та поліфонічних особливостей дієслівних способів романських мов є актуальним питанням серед мовознавців. Чільне місце займає вивчення особливостей функціонування іспанського суб'єктивного способу в різних типах підрядних обставинних речень.

Згідно з постулатами традиційної граматики, суб'єктивний спосіб, на відміну від дійсного, виражає дію, яка жодним чином не пов'язана з дійсністю і є лише об'єктом, на який спрямовані думки, почуття або воля суб'єкта головного речення. Суб'єктивний спосіб позначає також синтаксичну підпорядкованість дієслова підрядного речення і сприяє появі мовної поліфонії, яка звільняє від прив'язаності до певного стереотипного висловлення.

Наш аналіз базуватиметься на постулатах Марії Луїзи Донер [1], зокрема на її поліфонічній теорії, в якій йдеться про прихильну і неприхильну точки зору щодо змісту підрядного речення. Формант *que* вказує на присутність кількох точок зору в реченні. Важливу роль у процесі набуття висловлення значення відіграє дійсний спосіб. Згідно з поліфонічною теорією Марії Донер, він обирає одну точку зору з полеміки двох, яку представляє форма суб'єктивного способу.

Суб'єктивний спосіб іспанської мови широко використовується у підрядних обставинних реченнях. Варто відразу ж зазначити, що функціонування суб'єктивного способу є синтагматично пов'язаним із низкою сполучників – маркерів умови – *para que, aunque, sin que, hasta que* та ін. У традиційних граматиках йдеться про те, що зв'язок дії підрядного речення з дійсністю проявляється у змісті головного речення в поєднанні з семантикою сполучника.

Суб'єктивний спосіб іспанської мови продуктивно застосовується в сучасному художньому мовленні Іспанії (стилістичних фігурах, літературних тропях, прислів'ях, приказках, сталих виразах тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численними є нещодавні публікації на тему

семантичного аналізу підрядних речень іспанської мови. Проаналізуємо їх.

У своїй публікації «La expresión de temporalidad en las subordinadas de subjuntivo en español y árabe: estudio contrastivo y traductológico» [2] Абдерраїм Аараб Аараб аналізує часове вираження форм суб'єктивного способу арабської мови та наводить їх переклад іспанською. Дослідження базуються на параметрах узгодження часів дієслів головного та підрядного речення.

В іншій своїй праці «Valor semántico-pragmático del modo subjuntivo en las proposiciones sustantivas: estudio contrastivo entre el español y el árabe moderno» [3] Абдерраїм Аараб Аараб досліджує застосування суб'єктивного способу в підрядних підметових реченнях іспанської та сучасної арабської мови. Вчений аналізує суб'єктивний спосіб у підрядних підметових реченнях із семантико-прагматичної точки зору, базуючись на теорії ілокутивних актів Дж. Серля та Гаверкейта, здійснюючи контрастивний аналіз між арабською та іспанською мовами.

К.С. Лансіс та Р. Блейк у розвідці «La alternancia de modo en las subordinadas sustantivas: el caso de *esperar* en la historia del español» [4] вивчають еволюцію синтаксису дієслівного способу підрядних підметових речень, який вживається з дієсловом *esperar*. Вчені дійшли висновку, що застосування дійсного способу у вищенаведених конструкціях досягає свого апогею в середньовічній іспанській мові та протягом більшої частини класичного періоду. Саме починаючи з класичного періоду зазначається зростання вживання суб'єктивного способу з переважанням форм на *-ra* в ХХ столітті.

В іншій праці «Pragmática del modo subjuntivo español en los titulares del periodismo deportivo» [5] Л.Р. Мартінес досліджує різні значення суб'єктивного способу іспанської мови в заголовках спортивної преси, частотність його появи в різних виданнях, надання переваги одному чи іншому аломорфу минулого недоконаного суб'єктивного способу на *-ra, -se*.

Р.Т. Какоуйос, Д. Лакасе, М. Джонс, Й. де ла Роса Якомело у своїй розвідці «El subjuntivo: hacia

la rutinización» [6] аналізують продуктивність суб'єктивного способу в підрядних підметових реченнях із діахронічної точки зору, спираючись на три тексти XIII – XVI століть та на усний корпус. Вчені доходять висновку, що продуктивність суб'єктивного способу в підрядних підметових реченнях пояснюється впливом дієслова головного речення і структурними елементами контексту вже в ранніх текстах іспанської мови.

В. Новіков у дослідженні «Sobre la bifuncionalidad del modo subjuntivo: función sintáctica o/y función semántica?» [7] вивчає функції суб'єктивного способу іспанської мови, базуючись на описовому та типологічно-порівняльному методах, залучаючи до дослідження гіпотетичний спосіб польської мови. Автор приходить до висновку, що суб'єктивний спосіб іспанської мови є «способом підрядності або залежності» та в підрядних волюнтативних реченнях в обох мовах завжди застосовується суб'єктивний спосіб (іспанська мова) або гіпотетичний спосіб (польська мова).

В іншій праці «Aproximación al modo subjuntivo del español desde una perspectiva multivariable» [8] А. Куева Лобейє аналізує прагматичні, семантичні та синтаксичні характеристики конструкцій із суб'єктивним способом іспанської мови.

Д. Ескудеро Аріса в розвідці «Contextos de subordinación sustantiva: el modo en los verbos de pensamiento, voluntad o deseo y sentimiento. Análisis contrastivo español-italiano» [9] концентрує свою увагу на застосуванні суб'єктивного способу у визначених контекстах підметової підрядності іспанської мови та шукає відповідності в італійській мові. Також автор вивчає помилки італомовних мовців у використанні дієслівних способів у вищезазначених типах підрядних речень та має на меті створити дидактичні інструменти для уникнення цих помилок та полегшення італійським студентам вивчення іспанської мови як іноземної.

Х.А. Васкес Гонсалес у статті «Aproximación al subjuntivo en las subordinadas adjetivas explicativas» [10] досліджує застосування суб'єктивного способу в підрядних прикметникових пояснювальних відносних реченнях, базуючись на прикладах із художнього дискурсу латиноамериканських письменників. Вчений доходить висновку, що його використання в зазначених типах речень є рідкістю, проте його вживання не є архаїчним чи граматично неправильним. Автор зазначає, що частотність суб'єктивного способу є вищою в підрядних підметових реченнях.

М.Т. Селада та Н.М. Гонсалес у дослідженні «Concesivas con «aunque» de indicativo y de

subjuntivo – un lugar de interpretación» [11] аналізують вживання дійсного та суб'єктивного способів у підрядних допустових реченнях, які вводяться сполучником «aunque» та дають методичні поради викладачам іспанської мови як іноземної щодо правил навчання учнів сучасного та доречного вживання вищезазначених способів, залучаючи мовців до інтерпретації висловлювань та самозанурення в розуміння смислів, які в них вкладаються співрозмовниками.

Таким чином, можна зробити висновок, що аналіз застосування суб'єктивного способу в підрядних реченнях способу дії та порівняння не знайшов гідного відображення в найновіших працях мовознавців.

Метою статті є дослідження лінгвопрагматики та поліфонічний аналіз суб'єктивного способу іспанської мови в підрядних реченнях способу дії та порівняння на матеріалі з художніх творів таких іспаномовних авторів: Фернандо Аррабала, Ігнасіо Альдекоа, Сальвадора де Мадар'яга, Хуана Руйфо.

Постановка завдання. Завданням запропонованої статті є поліфонічний аналіз прикладів з окремих вищенаведених типів підрядних обставинних речень іспаномовного художнього дискурсу, які містять суб'єктивний спосіб, для вираження різноманітних аргументативних задумів мовця.

Виклад основного матеріалу. З метою поліфонічного аналізу нами було обрано два типи підрядних обставинних речень, які є одними із найчастотніших у художньому дискурсі: підрядні способу дії та порівняння.

Підрядні способу дії.

В іспанській мові підрядні способу дії вказують на шлях виконання дії головного речення. Використання форм суб'єктивного способу переслідують, передусім, прагматичну мету – показати час виконання дії головного речення і дати зрозуміти адресату повідомлення причину і спосіб досягнення результату. В підрядних способу дії використовуються такі сполучники: «conforme», «según», «sin que», «como», «en lugar de que», «en vez de que» «lejos de que»: «Aquí está la rotura de hoy ; pero todo esto estaba ya roto hace tiempo *sin que lo hubieseis observado*» [12, с. 12], «< . . > y que tenía un jardín donde uno podría beber tranquilo echando una partida de patolli *sin que vinieran a molestarle agüeros ni mayordomos*» [12, с. 20], «< . . > que liaba un cigarrillo parsimonioso *sin que se le cayera una brizna de tabaco*» [13, с. 73], «Esas niñas piadosas – dijo Sánchez intentando un dengue, *sin que cesara su llanto*» [13, с. 94].

Якщо проаналізувати вищенаведені речення з поліфонічної точки зору, то можна зробити висновок, що підрядне речення, хоч і бере участь у полеміці двох точок зору, проте виступає лише як доповнення до основної дії головного речення. Вибір певної точки зору залежить також від наявності або відсутності заперечення, що здатне направити семантику в протилежне русло.

Таким чином, підрядні способу дії іспанської мови володіють такими селекторами точок зору – дієслова головних речень, вжиті в дійсному способі, наявність або відсутність заперечних часток та в деяких випадках семантика сполучника підрядного речення.

Підрядні порівняння.

Підрядні порівняння іспанської мови зазвичай вживаються в дійсному способі. Проте, якщо об'єктом порівняння є речення, то використовуються відповідні їм часові форми. Застосовуються такі сполучники: «*como si, igual que si, lo mismo que si*», «*cual si*». Необхідно зазначити, що сполучник «*como si*» завжди супроводжується минулим недоконаним або давноминулим суб'єктивним способом. Минулий недоконаний суб'єктивний спосіб використовується тоді, коли необхідно виразити теперішню або майбутню дію підрядного порівняння стосовно головного речення, тоді як давноминулий – коли виражається передумання дії головного речення. Дієслово головного речення може вживатися як в одному з теперішніх, так і в одному з минулого часів: «*Parecéis mercaderes de esos que tiemblan de miedo cuando al ir de camino oyen las carcajadas del oactli salir del fondo del bosque, como si no estuviéramos todos hartos de saber que el oactli es un pájaro, que se ríe*» [12, с. 12], «*Y su voz era secreta, casi apagada, como si hablara consigo misma*» [14, с. 2], «*Tus labios estaban mojados como si los hubiera besado el rocío*» [14, с. 9], «*Tomaban el agua a cucharadas como si fuera medicina*» [13, с. 69], «*< . . . > le debían de picar como si siempre tuviera sueño < . . . >*» [13, с. 88], «*No sé por qué te niegas, como si no fuera por tu bien*» [13, с. 91], «*Entra en escena el matrimonio Tepán co cestas, como si vinieran a pasar un día en el campo*» [15, с. 130], «*Su madre lo mira como si se tratara de un niño de pecho*» [15, с. 135], «*Como si fuerais militares sin graduación*» [15, с. 192].

У підрядних порівняння обирається одна точка зору. Вона залежить від слова-селектора, яким є дієслово головного речення. Саме воно визначає єдине семантичне спрямування всього

висловлення. Підрядне речення порівняння відіграє лише роль стилістично-емоційного елемента, який надає дії головного речення образності. Використання правил узгодження часів є слідуванням граматичним нормам. Проте, якщо в підрядному реченні вживається давноминулий суб'єктивний спосіб, це означає, що дії головного речення передувала певна імпліцитна дія, яку мовець намагається відгадати за допомогою порівняння (стилістичного тропу). Не дивно, що підрядні порівняння дуже часто вживаються в художньому дискурсі.

Згідно з положеннями поліфонічної теорії, селекторами точок зору в підрядних порівняння іспанської мови є дієслова головних речень.

Висновки. В іспанській мові суб'єктивний спосіб є категорією психолінгвістичною. Використовуючи його, мовець не є категоричним у своєму висловленні. Навіть за наявності певного семантичного спрямування існує змога переконати мовця у його вірогідній неправоті. Таким чином, за допомогою суб'єктивного способу іспанець передає своє ставлення до події, на підсвідомому рівні він дає змогу переконати себе в тому, що існує інший погляд на подію. Це може пояснюватися високим ступенем емоційності, психологізму, семантичною нюансацією іспанського мовлення та характеру.

Дійсний та суб'єктивний способи іспанської мови є семантично взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими, оскільки за відсутності суб'єктивного способу речення втрачає альтернативу вибору змістового спрямування. Дійсний спосіб вказує лише на єдиний, незмінний перебіг подій. Суб'єктивний спосіб скеровує адресата повідомлення на пошук відповідного слова-селектора, яке дасть йому вичерпну інформацію про мету та значення висловлення. Адресат на підсвідомому рівні звертає увагу на дієслово головного речення і на граматичні елементи, що оточують його.

Найчастотнішими селекторами суб'єктивного способу у підрядних реченнях способу дії та порівняння є дієслова головного речення (вжиті в дійсному способі), заперечні частки, сполучники.

Таким чином, присутність суб'єктивного способу в художніх текстах – це ще один його прояв і доказ універсальності використання в сучасній іспанській комунікації.

Перспективою подальших досліджень є вивчення частотності використання найуживаніших форм теперішнього суб'єктивного способу іспанської мови на матеріалі сучасної іспанської та латиноамериканської літератур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Donaire, M.L. Subjuntivo y polifonía (español, francés). Madrid, 2001. 112 p.
2. Abderrahim, A. La expresión de temporalidad en las subordinadas de subjuntivo en español y árabe: estudio contrastivo y traductológico. *Verbeia: Journal of English and Spanish studies = revista de estudios filológicos*. 2016. № 1. P. 8–38.
3. Abderrahim, A. Valor semántico-pragmático del modo subjuntivo en las proposiciones sustantivas: estudio contrastivo entre el español y el árabe moderno. *Revista Internacional de Lenguas Extranjeras = International Journal of Foreign Languages*. 2018. № 8. P. 11–46.
4. Robert, J. Blake, Sánchez Lancis C. La alternancia de modo en las subordinadas sustantivas: el caso de “esperar” en la historia del español. *Actas del X Congreso Internacional de Historia de la Lengua Española*. 2018. Vol. 1. P. 513–530.
5. Raya Martínez L. Pragmática del modo subjuntivo español en los titulares del periodismo deportivo. *Tonos digital: Revista de estudios filológicos*. 2019. № 37.
6. Rena Torres Cacoullós, Dora Lacasse, Michael Johns, Johan de la Rosa Yacomelo El subjuntivo: hacia la rutinización. *Moenia: Revista lucense de lingüística & literatura*. 2017. № 23. P. 73–94.
7. Nowikow, W. Sobre la bifuncionalidad del modo subjuntivo: ¿función sintáctica o/y función semántica? *Moenia: Revista lucense de lingüística & literatura*. 2017. № 23. P. 61–72.
8. Cueva Lobelle A. Aproximación al modo subjuntivo del español desde una perspectiva multivariable. *Folios: revista de la Facultad de Humanidades*. 2018. № 48. P. 73–84.
9. Escudero Ariza D. Contextos de subordinación sustantiva. El modo en los verbos de pensamiento, voluntad o deseo y sentimiento: análisis contrastivo español-italiano. *Tonos digital: Revista de estudios filológicos*. 2017. № 33.
10. Vásquez González J.A. Aproximación al subjuntivo en las subordinadas adjetivas explicativas. *Revista de lingüística y lenguas aplicadas*. 2015. № 10. P. 101–116.
11. Celada, M.T., Neide González M. Concesivas con “aunque” de indicativo y de subjuntivo – un lugar de interpretación. *Signos ELE: Revista de Español como Lengua Extranjera*. 2015. № Extra 9. P. 19.
12. Madariaga, S. de Corazón de piedra verde. Barcelona, 1995. 424 p.
13. Aldecoa, I. Cuentos. Madrid, 1994. 256 p.
14. Rulfo, J. Pedro Páramo. University of Minnesota, 1973. 128 p.
15. Arrabal, F. Pic-Nic. El triciclo. El laberinto. Madrid, 1995. 272 p.